

Adviescollege
Levenslanggestraften

Tweejaarbericht

Adviescollege Levenslanggestraften

April 2023

Tweejaarbericht van juni 2021 tot 1 april 2023.

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
1. Adviescollege Levenslanggestraften	3
2. Samenstelling	5
3. Uitgebrachte adviezen	6
4. Algemene bevindingen	8
5. Communicatie	13
6. Uitgelicht:	15
<i>Periodieke onderzoeken</i>	15
<i>Informatiepositie van slachtoffers en nabestaanden</i>	17

Voorwoord

Inmiddels bestaat het Adviescollege Levenslanggestraften (hierna: ACL) alweer zes jaar. Evenals in het tweejaarbericht van juni 2021 is de werklast in de afgelopen periode wederom verdubbeld. Het ACL had in juni 2021 in drie zaken advies uitgebracht, nu staat dat aantal op zes. Verderop in dit bericht zullen we nader ingaan op een aantal van die zaken. Sinds zijn ontstaan heeft het ACL zes eerste adviezen uitgebracht, dertien vervolgadvisen en is driemaal verslag uitgebracht in het kader van een ambtshalve gratieprocedure.

Het zal de geïnteresseerde lezers niet ontgaan zijn dat in vier zaken slachtoffers en nabestaanden zich in de pers hebben geroerd. Allen met de hartenkreet dat de betreffende levenslanggestrafte niet mag vrijkomen, allen vanuit de veronderstelling dat het al bijna zover was. Die veronderstelling is echter niet juist. Slechts in één casus bevindt de re-integratiefase zich in een vergevorderd stadium, in de overige casus is er nog nauwelijks tot niet begonnen met activiteiten gericht op re-integratie. De redenen daarvoor verschillen per casus, het kan bijvoorbeeld zo zijn dat nog niet is voldaan aan de vereisten voor toelating tot de re-integratiefase of dat de uitvoering van genomen besluiten op zich laat wachten. In dit bericht zullen we een overzicht geven van het aantal uitgebrachte (vervolg)adviezen en verslagen in het kader van de ambtshalve gratieprocedure, alsmede de daarop genomen besluiten van de Minister.

In 2021 en 2022 is de werking van het Besluit Levenslanggestraften geëvalueerd door de Erasmus Universiteit te Rotterdam. Eén van de conclusies is, dat de onderhavige procedure bij sommige slachtoffers en nabestaanden kennelijk tot veel misverstand leidt. Het ACL onderschrijft deze conclusie. Dit is aanleiding om ons nader te bezinnen op de wijze waarop slachtoffers en nabestaanden moeten worden geïnformeerd en gehoord. Dit betreft dan de communicatie vanuit het ACL, maar zeker ook die namens de Minister.

De al genoemde evaluatie van de werking van het Besluit Levenslanggestraften en de rol van het ACL door de Erasmus Universiteit te Rotterdam heeft waardevolle conclusies en aanbevelingen opgeleverd. Kern van die conclusies is op hoofdlijnen dat de regeling goed werkt, dat de re-integratiefase te kort is, dat slachtoffers en nabestaanden meer aandacht behoeven en dat de organisatie van het ACL meer solide moet worden.

Het ACL onderschrijft die conclusies van harte. Thans wordt in samenspraak met alle ketenpartners door de Minister gezien of en hoe de gedane aanbevelingen kunnen worden opgevolgd.

Alvast vooruitblikkend is hier het vermelden waard dat de Minister een nieuwe regeling aangaande de herbeoordeling van de levenslanggestraften in voorbereiding heeft. Eind 2023 hoopt de Minister te komen met een regeling voor de voorwaardelijke invrijheidsstelling van levenslanggestraften (in plaats van de huidige ambtshalve gratieprocedure). Het voornemen is om de beslissing hiertoe bij de rechter te beleggen. Of het ACL hierbij een rol zal krijgen staat nog niet vast, maar besproken wordt wel of het ACL dan niet de Minister, maar de rechter zal adviseren.

Hoe een meer solide organisatie van het ACL vorm zal krijgen is nog niet bekend, maar zeker is dat als de werklast blijft stijgen het ACL en het Bureau zullen moeten worden uitgebreid. Een zwaardere/grotere werklast verdraagt zich niet met het aantal uren dat de leden, plaatsvervangend leden, de voorzitter en de medewerkers van het Bureau nu mogen besteden aan de werkzaamheden voor het ACL.

Zoals gezegd bestaat het ACL inmiddels zes jaar. Dat betekent dat de benoemingstermijn van vijf leden en de voorzitter over twee jaar teneinde loopt. Afsproken is dat de betreffende leden gedurende hun laatste jaar gefaseerd hun ontslag bij de Minister zullen aanbieden. De voorzitter zal zich als eerste per 1 juni 2024 terugtrekken om haar opvolger in de gelegenheid te stellen de nieuwe leden aan de Minister voor te dragen.

Tot slot wil ik niet onvermeld laten dat door het aantreden van de huidige regeringscoalitie met de nieuwe Minister voor Rechtsbescherming de levenslanggestraften thans een meer reëel perspectief hebben op een mogelijke invrijheidsstelling, zoals bedoeld door het EHRM en de Hoge Raad.

Rieke Samson-Geerlings,
voorzitter

1. Adviescollege Levenslanggestraften

Het Adviescollege Levenslanggestraften (hierna: ACL) adviseert de Minister voor Rechtsbescherming (hierna: Minister) op diens verzoek 25 jaar na de datum waarop de levenslanggestrafte in verzekering is gesteld voor het feit waarvoor de levenslange gevangenisstraf is opgelegd, over het al dan niet starten met re- integratieactiviteiten. Kort gezegd staat in het advies de vraag centraal of iemand in het licht van de te hanteren criteria kan worden toegelaten tot de re-integratiefase. Aan dit advies gaat een traject vooraf waarin relevante stukken worden verzameld en nadere rapportages over de levenslanggestrafte worden opgesteld door het Pieter Baan Centrum (hierna: PBC) en Reclassering Nederland. Daarnaast voert Slachtofferhulp Nederland, als betrokkenen daaraan willen meewerken, een slachtoffer- en nabestaandenonderzoek uit.

Advisering

Na ontvangst van de adviesaanvraag vraagt het ACL ter voorbereiding van het advies bij diverse instanties relevante stukken en dossiers op. Het gaat in het bijzonder om het strafdossier, alsmede het volledige detentiedossier, eventuele medische gegevens, eerdere Pro Justitia en reclasseringsrapportages en gratiedossiers. Daarnaast inventariseert het ACL wie de slachtoffers en nabestaanden zijn en informeert zowel de levenslanggestrafte als de slachtoffers en nabestaanden over het adviestraject. Als alle relevante informatie beschikbaar is formuleert het ACL opdrachten voor het Pieter Baan Centrum (hierna: PBC) en de reclassering. Daarnaast gaat het ACL na of de slachtoffers en nabestaanden bereid zijn om mee te werken aan een slachtoffer- en nabestaandenonderzoek. Als dat het geval is, geeft het ACL een opdracht aan Slachtofferhulp Nederland (hierna: SHN) om een dergelijk onderzoek te verrichten.

Als alle nieuwe rapportages binnen zijn, gaat het ACL in hoorzittingen in gesprek met slachtoffers en nabestaanden indien zij dit wensen, en met deskundigen en andere personen met kennis of expertise die van belang kan zijn voor het uit te brengen advies. Doorgaans hoort het ACL de rapporteurs van het PBC en de reclassering. Als laatste hoort het ACL de levenslanggestrafte in aanwezigheid van zijn advocaat.

Na de hoorzittingen en gesprekken beraadslaat en besluit het ACL in een vergadering over het uit te brengen advies. Bij de advisering betreft het ACL de rapportages die worden opgeleverd door het PBC, de reclassering en SHN. Het ACL toetst aan de volgende vier criteria: het recidiverisico, de delictgevaarlijkheid, het gedrag en de ontwikkeling van de levenslanggestrafte gedurende zijn detentie en de impact op de slachtoffers en nabestaanden en in de sleutel daarvan de vergelding. Elk advies bevat tevens een termijn waarbinnen een vervolgadvisie zal worden uitgebracht.

Bij het uitbrengen van een advies ontvangt het ACL geen aanwijzingen van de Minister over de te hanteren methodiek, zijn oordeelsvorming en advisering (artikel 10, lid 1 Besluit Adviescollege Levenslanggestraften (hierna: Besluit)). Het ACL is met andere woorden onafhankelijk.

Vervolgadviezen en ambtshalve gratieprocedure

De Minister neemt een besluit over het al dan niet toelaten van de levenslanggestrafte tot de re-integratiefase en het aanbieden van re-integratieactiviteiten. Als het ACL negatief adviseert beslist de Minister dienovereenkomstig (artikel 7, lid 1 Besluit). Bij een positief advies kan de Minister dit overnemen dan wel gemotiveerd anders besluiten (artikel 7, lid 2 Besluit).

Het ACL brengt vervolgadvisen uit, waarin wordt ingegaan op de ontwikkelingen bij de levenslanggestrafte sinds het vorige advies. Het moment hiervoor wordt per casus bepaald. Tevens informeert het ACL de Minister bij de ambtshalve gratieprocedure die thans na 27 jaar detentie plaatsvindt over het verloop van de resocialisatie- en re-integratieactiviteiten. Het ACL adviseert de Minister dus niet over het al dan niet verlenen van gratie. Het ACL blijft betrokken bij de casus waarin een aanvraag is ingediend tot aan het moment van een eventuele gratie of tot het overlijden van de levenslanggestrafte. Aangezien tot nu toe nog geen gratie is verleend, neemt derhalve het aantal in behandeling zijnde casus en daarmee de werklast van het ACL toe.

Collegevergaderingen

Het ACL komt gemiddeld vier keer per jaar plenair bijeen. Tijdens de collegevergaderingen worden de leden geïnformeerd over de stand van zaken met betrekking tot de lopende casuïstiek en komen algemene punten, communicatie en strategie aan de orde. Veelal wordt een inhoudelijk thema samen met een (externe) deskundige spreker verder uitgediept.

2. Samenstelling

Het ACL bestaat uit een voorzitter met een juridische achtergrond en vijf andere leden: twee juristen, een psychiater, een psycholoog en een lid afkomstig uit de wetenschap met bij voorkeur specifieke expertise op het gebied van de positie en de belangen van slachtoffers en nabestaanden. Voor ieder lid is tevens een plaatsvervangend lid benoemd (artikel 2 Besluit). Dit zijn allen deskundigen op academisch niveau. Inmiddels bestaat het ACL zes jaar en is een aantal leden herbenoemd.

Ter ondersteuning heeft het ACL een secretaris, tevens hoofd van het Bureau. Aan de secretaris kunnen andere medewerkers worden toegevoegd (artikel 6 Besluit ACL). De secretaris is geen lid van het college. Anno 2023 beschikt het ACL over twee (parttime) secretarissen. In 2022 is er vanwege toenemende werkzaamheden een (parttime) juridisch medewerker toegevoegd aan het Bureau. Het ACL is per 1 januari 2023 als volgt samengesteld.

Voorzitter:	mr. H.W. Samson – Geerlings
Secretarissen:	mr. F.A.A.M. van der Veen mr. L. van Gaal
Juridisch medewerker:	mr. D. de Jong
Leden jurist:	mr. A.M. Rikken mr. F.W.M. van Straelen
Lid psychiater:	drs. R.J.P. Rijnders
Lid psycholoog:	drs. K.M. ten Brinck
Lid wetenschap:	prof. dr. mr. R.M. Letschert (tot 1-03-2023)
Plv. leden jurist:	mr. L. Alwin mr. M.H. van der Lecq
Plv. lid psychiater:	drs. H.T.J. Boerboom
Plv. lid psycholoog:	drs. A.J. de Groot
Plv. lid wetenschap:	prof. dr. mr. M.J.J. Kunst

De heer G.J. Verhoog is communicatieadviseur van het ACL.

In de komende periode zal, zoals het zich thans laat aanzien, de instroom van zaken groter zijn dan de uitstroom. De komende drie jaren wordt er een piek in de instroom verwacht, hetgeen zal resulteren in een verdubbeling van het aantal in behandeling zijnde zaken. Het ACL verwacht dat uitbreiding van zowel het College als het Bureau noodzakelijk zal zijn.

3. Uitgebrachte adviezen

Het ACL heeft sinds de start in 2017 in zes zaken advies uitgebracht en heeft op dit moment één adviesaanvraag in behandeling. In de zomer van 2023 verwacht het ACL een nieuwe zaak en in het najaar van 2023 mogelijk nog twee, afhankelijk van de ingangsdatum van de aangekondigde beleidswijziging¹ ten aanzien van het startmoment van het adviestraject, waarover meer in paragraaf 4.

In zijn eerdere tweejaarberichten heeft het ACL steeds informatie verstrekt ten aanzien van de individuele zaken waarin advies is en wordt uitgebracht. Voortschrijdend inzicht heeft het ACL doen besluiten om dat in dit tweejaarbericht anders te doen. Redengevend hiervoor is onder meer het toenemend aantal zaken en de beperkingen die het ACL kent ten aanzien van het delen van bepaalde informatie, gelet op de geheimhoudingsplicht en het recht op privacy van de levenslanggestraften. Besloten is om informatie te verstrekken gebaseerd op aantallen en dit indien wenselijk aan te vullen met een nadere toelichting zonder daarbij in te gaan op een individuele zaak.

Sinds het verschijnen van het vorige tweejaarbericht (juni 2021) heeft het ACL in drie zaken een eerste advies uitgebracht. Een van deze adviezen was negatief, het ACL heeft geadviseerd om betrokkene niet toe te laten tot de re-integratiefase. Conform het daartoe bepaalde in artikel 7 van het Besluit, heeft de Minister dienovereenkomstig beslist. De andere twee adviezen waren positief. In beide zaken heeft het ACL geadviseerd om betrokkene toe te laten tot de re-integratiefase met de mogelijkheid van verlof. In één zaak heeft de Minister het advies overgenomen. In de andere zaak moet nog een besluit worden genomen. Het ACL heeft voorts drie vervolgadvisen uitgebracht in twee zaken. Tweemaal is er negatief geadviseerd en dientengevolge ook negatief besloten. Eenmaal is er geadviseerd tot het doen van nader onderzoek. De Minister heeft ook dit advies overgenomen. Tot slot heeft het ACL sinds juni 2021 éénmaal verslag uitgebracht over de voortgang van de resocialisatie- en re-integratieactiviteiten van een levenslanggestrafte ten behoeve van de ambtshalve gratieprocedure.

In alle adviezen die het ACL uitbrengt wordt in lijn met artikel 4 lid 6 van het Besluit een termijn bepaald waarbinnen het ACL een vervolgadvis uit zal brengen. Doorgaans is dit een termijn tussen de negen maanden en de twee jaren. In de tussentijdse periode wordt de voortgang gevolgd. Indien daar aanleiding toe is kan van de gestelde termijn worden afgeweken.

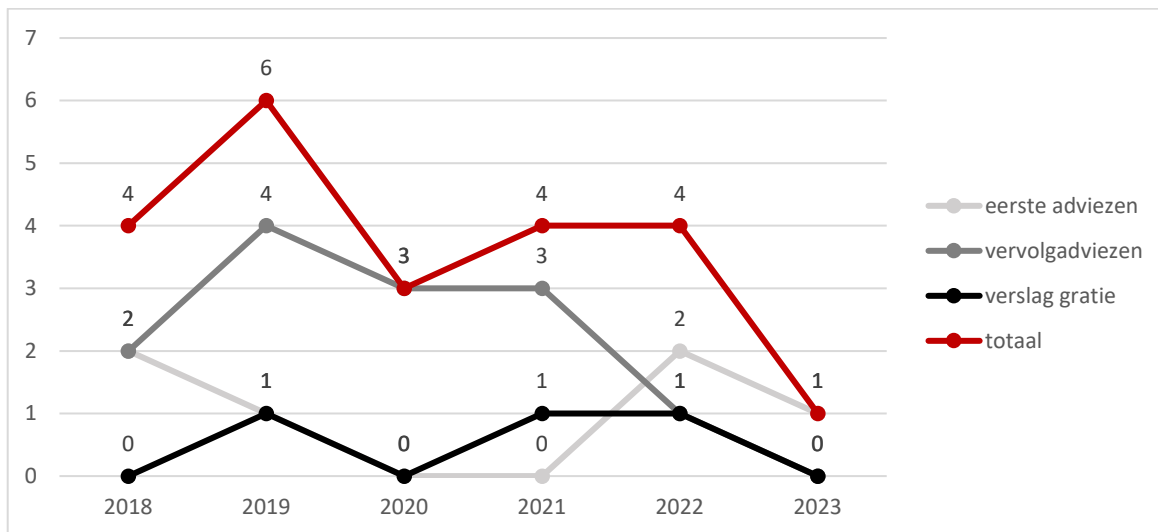
In de afgelopen twee jaar is het duidelijk geworden dat een levenslanggestrafte kan worden overgeplaatst naar een Forensisch Psychiatrisch Centrum (hierna: FPC). Er kunnen verschillende aanleidingen zijn voor een dergelijke overplaatsing. De levenslanggestrafte kan worden overgeplaatst naar een FPC in het kader van zijn re-integratie, na welke overplaatsing sprake zal zijn van de status van verpleegde op grond van de Beginselenwet verpleging ter beschikking gestelden, inclusief de daarbij behorende verlofmodaliteiten – behoudens proefverlof. Overplaatsing naar een FPC kan tevens plaatsvinden in het kader van behandeling gericht op vermindering van het recidiverisico – al dan niet op eigen verzoek van de levenslanggestrafte – terwijl hij nog niet is toegelaten tot de re-integratiefase. Er is dan geen sprake van re-integratieactiviteiten of vrijheden zoals verlof.

Het ACL juicht deze mogelijkheid toe, omdat daarmee tegemoetgekomen kan worden aan de behoefte aan meer passende re-integratieactiviteiten zoals in de terbeschikkingstelling.

¹ Kst-1072687 3 februari 2023 Aanbevelingen evaluatie Besluit Adviescollege levenslanggestraften.

In aantallen heeft het ACL sinds zijn ontstaan tot aan het uitbrengen van dit tweejaarbericht, de volgende adviezen en verslagen uitgebracht:

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	totaal
eerste adviezen	2	1			2	1	6
vervolgadviezen	2	4	3	3	1		13
verslag gratie		1		1	1		3
totaal	4	6	3	4	4	1	22

Inhoudelijk zijn sinds 2018 de volgende adviezen uitgebracht en besluiten genomen:

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	totaal
negatief eerste advies		1			1		2
positief eerste advies	1				1	1	3
negatief vervolgadvis				1			1
positief vervolgadvis		1		2			3
ander vervolgadvis				1			1
negatief besluit		2		1	1		4
positief besluit					2		2
ander besluit						1	1
nog geen besluit						1	1

In bovenstaande tabel is de eerste casus die aan het Adviescollege is voorgelegd niet opgenomen. Dit betreft een casus die bijzonder is, in die zin dat de levenslanggestrafte reeds – beperkt – verlofmogelijkheden kreeg aangeboden op het moment dat de adviesaanvraag werd gedaan. In de periode van 2018 tot en met 2020 zijn er in deze casus een eerste advies en acht vervolgadviezen uitgebracht, waarbij de vervolgadviezen met name zagen op (de randvoorwaarden van) de verlofmogelijkheden, denk daarbij aan duur, frequentie en al dan niet beveiligd. In dezelfde periode zijn door de Minister vier besluiten genomen naar aanleiding van de (vervolg)adviezen, welke besluiten eveneens met name zagen op de verlofmogelijkheden.

4. Algemene bevindingen

Het ACL heeft – sinds de start in 2017 – in zes casus advies uitgebracht. Op dit moment is in de zevende casus een advies in voorbereiding. Zoals al beschreven in het vorige Tweejaarbericht heeft het ACL in de afgelopen jaren veel ervaring opgedaan en ingezet op het ontwikkelen van een goed adviestraject. Het uitgangspunt daarbij is dat alle toetsingscriteria een plek krijgen in het Adviestraject en alle informatie wordt verzameld die nodig is om alle in het geding zijnde belangen te kunnen afwegen en zorgvuldig en deskundig advies te kunnen geven.

Evaluatieonderzoek

Vier jaar na de inwerkingtreding van het Besluit leefde er bij het Ministerie van Justitie en Veiligheid (hierna: Ministerie) en het ACL de wens om de werking van de regeling in de praktijk te evalueren. In samenspraak is besloten om een evaluatieonderzoek uit te laten voeren om eventuele knelpunten te signaleren in het functioneren van het Besluit en de wijze waarop het ACL invulling geeft/kan geven aan de zijn adviestaak en om aanbevelingen voor mogelijke verbetering te doen. Dit onderzoek is verricht door Claire Hofman, Paul Mevis en Pieter Verrest van de Erasmus Universiteit Rotterdam. De resultaten van de evaluatie zijn neergelegd in het rapport *‘Evaluatie Besluit Adviescollege levenslanggestraften’* van 21 oktober 2021. In het evaluatierapport staat de volgende vraag centraal: *“Hoe functioneert het Besluit en op welke wijze vervult het Adviescollege de rol (c.q. kan het de rol vervullen) die hem op grond van het Besluit is toebedeeld, wat zijn eventuele aandachtspunten en knelpunten, en indien nodig, welke aanbevelingen kunnen in dit verband worden gedaan?”*

Voor het volledige verslag en de resultaten van het evaluatieonderzoek verwijst het ACL naar het rapport.² Samengevat komt uit het onderzoek naar voren dat het Besluit als zodanig adequaat functioneert. Het Besluit en het daarin vormgegeven stelsel van besluitvorming werkt zoals het bedoeld is en de kern van het beoogde besluitvormingsproces is gerealiseerd. Tegelijkertijd concluderen de onderzoekers dat naast alle inzet van ieder van de professioneel betrokken actoren verbeteringen nodig zijn om de re-integratiefase over de hele linie goed te laten functioneren. De re-integratiefase lijkt op grond van de bestaande regeling en praktijk überhaupt niet goed te kunnen functioneren. Ook andere verbeteringen zijn nodig om de bestendigheid van het in het Besluit voorziene stelsel te garanderen, teneinde het Besluit duurzaam te laten functioneren zodat het stelsel, zoals in het Besluit is voorzien, ook op middellange termijn zijn rol kan (blijven) vervullen.

Naar aanleiding van voornoemde conclusies hebben de onderzoekers diverse aanbevelingen opgesteld. Zij maken daarbij onderscheid tussen enerzijds knelpunten en daaruit voortvloeiende aanbevelingen en anderzijds andere, iets minder dringende aandachtspunten. Als knelpunt noemen de onderzoekers in de eerste plaats de opzet en duur van de re-integratiefase. De huidige re-integratiefase is – samengevat – te kort, qua opzet en inhoud beperkt, kent veel onduidelijkheden en leidt tot veel onnodige tussenbeslissingen. De re-integratiefase moet derhalve opnieuw worden doordacht. In dat kader doen de onderzoekers de volgende concrete aanbevelingen:

- Ruim meer tijd in voor het laten ontplooiën van de re-integratieactiviteiten, voordat de procedure voor ambtshalve gratieverlenging wordt gestart;
- Onderzoek hoe invulling kan worden gegeven aan de gebleken noodzaak van een zekere flexibilisering van het tijdstip van en periode tot aan de beslissing over ambtshalve gratiëring (thans na 27 jaren detentie);

² Een link naar het evaluatierapport is te vinden op de website van het ACL.

- Er moet een kader worden vastgesteld voor de re-integratiefase, waarbij wordt verduidelijkt wat de verantwoordelijkheid van de P.I. inhoudt, waarin de adviserende rol van het ACL inhoud en vorm krijgt en wat de rol van de Minister is. In dat verband wijzen de onderzoekers er in het bijzonder op dat de onderdelen en stappen waaruit een re-integratiefase bestaat dienen te worden beschreven. Op basis van het kader en de inhoud van de re-integratiefase dient vervolgens een manier te worden gevonden om het aantal deelbeslissingen – over verlof en andere re-integratieactiviteiten en modaliteiten – terug te dringen. Daarnaast verdient het aanbeveling meer vormen van (begeleid en onbegeleid) verlof mogelijk te maken en de Rtvj aan te passen en te onderzoeken of ten behoeve van de re-integratiefase in een apart geregeld regime kan worden voorzien, om de levenslanggestraften in de re-integratiefase in een omgeving te plaatsen met een uitgebreider scala aan re-integratievoorzieningen.

In de tweede plaats noemen de onderzoekers de organisatie van het ACL als knelpunt. Zij stellen – kort gezegd – dat de organisatie van het ACL nog te veel een pionierskarakter heeft, terwijl de werkzaamheden die het ACL verricht allang dat stadium zijn gepasseerd en er daarnaast sprake is van een aanzienlijke werklast. De organisatie van het ACL en de mogelijkheden die het ACL tot zijn beschikking heeft om zijn werkzaamheden goed uit te voeren moeten derhalve worden verstevigd. De onderzoekers komen in dat verband tot de volgende aanbevelingen:

- Het ACL dient de beschikking te krijgen over een volwaardige eigen kantoorruimte inclusief vergader- en gespreksruimte;
- Er moet een visie worden ontwikkeld op het borgen van kennis en expertise in het ACL;
- Het onderscheid tussen de bezoldiging van leden en plaatsvervangend leden moet worden opgeheven;
- Het secretariaat van het ACL moet worden uitgebreid en omgevormd naar een volwaardig zelfstandig Bureau, waarbij gedacht kan worden aan nadere differentiatie van taken en posities en vaste administratieve ondersteuning.

Wat betreft de overige door de onderzoekers geconstateerde aandachtspunten verwijst het ACL naar het rapport. Verderop in dit Tweejaarbericht zal het ACL nog nader ingaan op het belang van periodieke onderzoeken en de bejegening en (informatie)positie en informatievoorziening met betrekking tot slachtoffers en nabestaanden, zoals ook benoemd door de onderzoekers.

Het ACL onderschrijft de conclusies en aanbevelingen uit het evaluatierapport. Enkel ten aanzien van de flexibilisering van het tijdstip van en de periode tot aan de beslissing over ambtshalve gratiëring tekent het ACL aan dat het de vraag is of een herbeoordeling op een later moment dan de thans geldende termijn van 27 jaren na verzekeringstelling juridisch gezien haalbaar is. Het ACL wijst in dat verband op de jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en de Hoge Raad hieromtrent. Voor wat betreft het hiervoor genoemde 'pionierskarakter' merkt het ACL op dat dit uitdrukkelijk niet ziet op de werkzaamheden die worden verricht, het gaat om een aantal aandachtspunten van praktische aard. Daarbij moet gedacht worden aan het borgen van kennis en expertise, een onderschatting van de werkdruk en de beschikking over een volwaardige eigen kantoorruimte.

Heroverweging procedure, RSJ-advies en V.I.-regeling levenslanggestraften

Het evaluatierapport valt samen met twee andere ontwikkelingen. In de eerste plaats de aankondiging van de toenmalige Minister (Dekker) in 2021 om de bestaande procedure te heroverwegen. En in de tweede plaats het advies van de Raad voor Strafrechttoepassing en Jeugdbescherming (hierna: RSJ) 'Levenslang herzien' van 9 mei 2022. De RSJ stelt – in aansluiting op eerder adviezen – dat een rechterlijke toets de voorkeur verdient boven de huidige gratieprocedure. De beoordeling door de

Minister is gevoelig voor politieke invloeden. Een rechterlijke toets biedt betere waarborgen voor het perspectief op vrijlating, en daarnaast is de strafrechter het meest toegerust om de complexe en maatschappelijk gevoelige afweging te maken. Wat betreft de uitwerking denkt de RSJ aan een regeling voor voorwaardelijke invrijheidsstelling (hierna: v.i.-regeling) voor levenslanggestraften. De RSJ gaat – mede gelet op de v.i.-regeling voor de tijdelijke gevangenisstraffen – uit van een eerste toetsmoment 25 jaar na aanvang van de detentie, met een minimale duur van de voorwaardelijke invrijheidstelling van vijf jaar, zodat onvoorwaardelijke beëindiging van de levenslange gevangenisstraf niet eerder mogelijk is dan na 30 jaren.

Bij brief van 8 juni 2022 heeft de Minister de Tweede Kamer geïnformeerd over de herbeoordeling van de levenslange gevangenisstraf. De Minister gaf daarmee gevolg aan de toezegging van zijn ambtsvoorganger om de bestaande procedure te heroverwegen. In de brief schetst de Minister – onder verwijzing naar het advies van de RSJ – de contouren voor een mogelijke v.i.-regeling voor levenslanggestraften. De brief van de Minister houdt op dit punt (onder meer) het volgende in:

“Bij een v.i.-regeling als alternatief voor de ambtshalve gratieprocedure zou een levenslanggestrafte na een vaste detentieperiode van bijvoorbeeld dertig jaren in aanmerking kunnen komen voor v.i. Het verlenen van v.i. is geen automatisme. Net als bij de huidige ambtshalve gratieprocedure zal de vraag centraal moeten staan of zich zodanige veranderingen aan de zijde van de veroordeelde hebben voltrokken en zodanige vooruitgang is geboekt in zijn of haar resocialisatie, dat met voortzetting van de straf in redelijkheid geen legitiem strafdoel (waaronder vergelding) meer wordt gediend. Als een legitiem strafdoel wel aanwezig is, wordt de tenuitvoerlegging van de levenslange gevangenisstraf voortgezet. Er kan dan na verloop van tijd – bijvoorbeeld na vijf jaar – een nieuwe beoordeling door de rechter plaatsvinden.”

In het verlengde daarvan merkt de Minister op dat ook in het geval van een v.i.-regeling een zeker voortraject in de vorm van toelating tot de re-integratiefase zal moeten blijven bestaan, zoals thans het geval is onder het huidige Besluit.

Aan het einde van de brief geeft de Minister een korte reactie op het evaluatierapport en zegt hij toe na de zomer (2022) in gesprek te zullen gaan met ketenpartners over de aanbevelingen uit de evaluatie, alsmede dat hij de RSJ en het ACL zal verzoeken advies uit te brengen over de uiteindelijke vormgeving van de levenslange gevangenisstraf tot aan het moment van toepassing van een v.i.-regeling.

Vervolg

In oktober/november 2022 vonden er twee expertsessies plaats. De eerste expertsessie zag op de aanbevelingen uit het evaluatierapport; de tweede expertsessie zag op een mogelijke v.i.-regeling voor levenslanggestraften. Bij beide overleggen was het ACL vertegenwoordigd. De uitkomst van deze sessies is dat er in 2023 een wetsvoorstel betreffende een v.i.-regeling voor levenslanggestraften zal worden voorbereid. Het Ministerie streeft ernaar het wetsvoorstel eind 2023 voor te leggen aan de Tweede Kamer.

Bij brief van 3 februari 2023 heeft de Minister gereageerd op de aanbevelingen uit het evaluatierapport. De Minister is voornemens de volgende wijzigingen door te voeren naar aanleiding van de aanbevelingen uit het evaluatierapport:

- Verlenging van de duur van de re-integratiefase door het opstarten van de ambtshalve gratieprocedure te verplaatsen van 27 naar 28 jaar na detentie en vervroeging van de start van de werkzaamheden van het ACL na 22 in plaats van 23 jaar detentie;
- Opstellen van een handreiking door de Dienst Justitiële Inrichtingen met betrekking tot opzet van de re-integratiefase en met betrekking tot de detentieperiode voorafgaand aan het

adviestraject, waarbij bijzondere aandacht uitgaat naar de wijze waarop gedrag en ontwikkeling tijdens detentie gevolgd kunnen worden;

- Onderzoeken van de mogelijkheden voor uitbreiding van verlof in het kader van de re-integratiefase.

Ten aanzien van de volgende aanbevelingen is reeds een start gemaakt met de opvolging: tijdige beschikbaarheid en volledigheid van informatie, een betere begeleiding van slachtoffers en nabestaanden en actualisatie van het ketenwerkproces en het institutionaliseren van overleg. Aanbevelingen die de Minister niet overneemt zijn het flexibiliseren van het moment van de herbeoordeling van de levenslange gevangenisstraf, een overkoepelende voorziening voor gefinancierde rechtsbijstand voor levenslanggestraften en een verbetering van de informatievoorziening en positie van de levenslanggestrafte door de levenslanggestrafte rechtstreeks kennis te laten nemen van de adviezen van het ACL, dus nog voor de Minister op het advies een beslissing neemt. Dit laatste betreft het ACL zeer. Het ACL hecht eraan om hier het belang van een gelijkwaardige informatiepositie voor de levenslanggestraften voor het voetlicht te brengen.

Wijzigingen betreffende de werkwijze ACL

Naar aanleiding van opgedane ervaringen en het evaluatierapport heeft het ACL op een aantal punten acties opgepakt. In de eerste plaats is ingezet op de versteviging van de organisatie van het ACL. Medio 2022 is het Bureau uitgebreid met een juridisch medewerker en is het secretariaat wat betreft beschikbare uren uitgebreid. Daarnaast zijn er gesprekken tussen het Ministerie en het ACL gevoerd over de huisvesting. Een eigen kantoorlocatie is op dit moment niet aan de orde en de verwachting is dat dit ook in de toekomst niet snel het geval zal zijn. Vooralsnog is besloten om het inhuizen bij het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, locatie Arnhem, voort te zetten. Binnen het college is voorts nagedacht over het borgen van kennis en expertise. Nu een groot deel van de leden en plaatsvervangend leden gelijktijdig is benoemd, bestaat het gevaar dat bij het aflopen van de benoemingstermijn een groot deel van de kennis en expertise zal wegvloeien. Dit is onwenselijk en daarom zal er worden toegewerkt naar een geleidelijke opvolging. Waar mogelijk zal ook worden gekeken naar inwerkperiodes voor nieuwe leden. In 2023 en begin 2024 zal – in samenspraak met het Ministerie – worden gekeken naar de opvolging van de voorzitter. De huidige voorzitter is, ondanks dat haar benoeming nog loopt tot de eerste helft van 2025, ten behoeve van die geleidelijke overgang voornemens medio 2024 aftreden.

In de tweede plaats is ingezet op aanpassing van het Reglement voor de werkwijze van het ACL.³ Het ACL is voornemens in het voorjaar van 2023 een nieuwe versie van het Reglement ter goedkeuring aan de Minister voor te leggen. De voorgenomen aanpassingen zien met name op de verslaglegging van vergaderingen en enkele andere meer organisatorische aangelegenheden. Daarnaast zal worden afgezien van het horen van slachtoffers en nabestaanden in het kader van de ambtshalve gratieprocedure, nu het ACL in die procedure slechts een informerende rol heeft (in plaats van een adviserende rol). In de komende periode zal het ACL blijven kijken naar verbeteringen binnen het eigen werkproces en zo nodig veranderingen doorvoeren die gericht zijn op het optimaliseren van de werkzaamheden.

Toekomstlijnen

Het ACL constateert dat op dit moment volop wordt ingezet op het vormgeven van een rechterlijke toets via de weg van een v.i.-regeling voor levenslanggestraften. Dit is een mooie ontwikkeling, echter het is van groot belang om de knelpunten die er binnen het huidige kader zijn niet uit het oog te verliezen en daar met elkaar aan te werken. Het ontwikkelen van een nieuwe regeling voor de

³ De nieuwe versie van het Reglement voor de werkwijze zal te zijner tijd worden geplaatst op de website van het ACL.

herbeoordeling zal de nodige tijd vergen en het is de vraag of een v.i.-regeling de oplossing zal zijn voor (een deel van) de in het evaluatierapport genoemde knelpunten. In het bijzonder wijst het ACL op de beperkte verlov en re-integratiemogelijkheden vanuit de detentiesetting en de informatiepositie van slachtoffers en nabestaanden, alsmede de kwaliteit van het penitentiair dossier. Het ACL spreekt de hoop uit dat hiervoor voldoende oog is en dat wordt toegewerkt naar passende oplossingen. Dit alles met het oog op het perspectief op resocialisatie dat een levenslanggestrafte dient te worden geboden en een humane tenuitvoerlegging van de straf.

5. Communicatie

Website

Het ACL beschikt over een eigen website zodat organisaties in de strafrechtketen, advocaten, slachtoffers en nabestaanden en overige belangstellenden zich kunnen informeren over de samenstelling van het ACL en de achtergrond van de (plaatsvervangend) leden. Tevens wordt inzicht gegeven in de taken en de werkwijze van het ACL. Het reglement voor de werkwijze, het privacy protocol evenals andere belangrijke stukken zijn gepubliceerd op de website.

Werkbezoeken

In 2021 konden er in verband met de Coronapandemie geen werkbezoeken plaatsvinden. Het ACL heeft in maart 2022 een werkbezoek gebracht aan het PBC in Almere. Het PBC is een belangrijke ketenpartner van het ACL. De levenslanggestraften worden in het kader van het adviestraject voor de duur van minimaal zes en maximaal twaalf weken geobserveerd in het PBC. Het PBC en het ACL hebben opgedane ervaringen met elkaar gedeeld. Daarnaast heeft het ACL in het najaar van 2022 een werkbezoek gebracht aan de Reclassering. De Reclassering is – evenals het PBC – een belangrijke ketenpartner van het ACL. Door de reclassering wordt in het kader van de advisering een onderzoek verricht. Tijdens het werkbezoek is er gesproken over de werkwijze van beide partijen en zijn opgedane ervaringen en verbeteringen voor de toekomst gedeeld.

Voor 2023 staat er een werkbezoek met Slachtofferhulp Nederland op planning, alsmede een bezoek aan een FPC. Daarnaast is het de wens van het ACL om samen met DJI een bijeenkomst te organiseren om met elkaar van gedachten te wisselen over de onderdelen en stappen waaruit een re-integratie zou moeten/kunnen bestaan.

Voorlichting

Het ACL geeft desgewenst ook voorlichting bij rechterlijke colleges en andere organisaties over de adviesprocedure. In de afgelopen periode heeft het ACL onder meer voorlichting gegeven bij het hof Amsterdam. Als organisaties hiervoor belangstelling hebben dan kunnen zij zich wenden tot het Bureau van het ACL.

ACL in de media

Het ACL hanteert een reactieve benadering naar de media wegens zijn geheimhoudingsplicht in individuele zaken, tenzij het voor meer algemene informatie van het publiek actief dient op te treden. Het ACL probeert het publiek zo goed mogelijk te informeren via zijn website, waarop onder 'ACL in de media' ook nadere informatie is te vinden over interviews.

De belangrijkste interviews zijn:

- In april 2021 gaf de voorzitter van het ACL een interview aan NPO radio 1, te beluisteren via de podcast Het onderzoeksbureau.
- In mei 2022 werkten de voorzitter en een van de gedragskundigen mee aan een artikel van NRC Handelsblad over de levenslange gevangenisstraf.
- In oktober 2022 verscheen er in De Gelderlander een artikel over de levenslange gevangenisstraf. In het artikel komt de voorzitter van het ACL ook aan het woord.
- Door het AD en De Gelderlander is er een podcast gemaakt met de titel Appie. In aflevering 7 van deze podcast is het interview van de voorzitter van het ACL aan de podcastmaker te horen.

Het ACL constateert dat er in de media in toenemende mate belangstelling is voor de levenslanggestraften ten aanzien van wie een adviestraject loopt of zal gaan lopen. Het ACL betreurt het dat informatie soms op onjuiste wijze wordt geïnterpreteerd of dat de nuance in de berichtgeving ontbreekt. Waar nodig en mogelijk veelal desgevraagd en met inachtneming van de geheimhoudingsplicht, verzoekt het ACL (voorgenomen) berichtgeving over (de procedure van) het ACL te nuanceren of corrigeren.

Organisaties in de strafrechtketen

Het Bureau van het ACL onderhoudt contact met de betrokken ketenpartners, zoals het PBC, de reclassering, SHN en het OM-IDV/CJIB.

Vanuit het Bureau is er ook regelmatig contact met vertegenwoordigers van de DJI en het Ministerie met betrekking tot organisatorische aangelegenheden en de lopende adviesaanvragen en (ambtshalve) gratieprocedures, de informatievoorziening tussen de organisatie, (her)benoemingsprocedures, vergoedingen en de evaluatie en de daaropvolgende acties.

6. Uitgelicht

Periodieke onderzoeken

Uit de rechtspraak van het EHRM volgt dat oplegging van een levenslange gevangenisstraf niet in strijd is met artikel 3 EVRM, zolang de straf niet 'irreducible' is en de levenslanggestraften een 'prospect of release' houdt. In het verlengde daarvan; de levenslanggestrafte heeft in verband met het zicht op vrijlating recht op de mogelijkheid van herbeoordeling van zijn straf ('a possibility of review'), waarbij in het kader van de herbeoordeling moet worden getoetst of de veranderingen van de levenslanggestrafte zodanig significant zijn, en of er sprake is van rehabilitatie, dat het niet langer legitiem is de detentie voort te zetten. In Nederland vindt er voorafgaand aan de herbeoordeling – in de vorm van de ambtshalve gratieprocedure – een adviestraject plaats bij het ACL. Bij de advisering aan de Minister hanteert het ACL vier criteria. Deze criteria zijn omschreven in het vierde lid van artikel 4 van het Besluit. Een van de criteria is *'het gedrag en de ontwikkeling van de levenslanggestrafte tijdens zijn detentie'*.

Om zicht te krijgen op het gedrag en de ontwikkeling van de levenslanggestrafte tijdens zijn detentie vraagt het ACL in de eerste plaats het penitentiair dossier op. Het penitentiair dossier bevat een overzicht van de wijze waarop een gedetineerde, hier dus een levenslanggestrafte, zijn tijd in detentie heeft doorgebracht, van de verblijfplaatsen, selectie en overplaatsingsbeslissingen en eventuele incidenten. Daarnaast bevat het penitentiair dossier een korte beschrijving van de wijze waarop de levenslanggestrafte zich gedraagt op de afdeling en de wijze waarop hij omgaat met personeelsleden en medege-detineerden. In de tweede plaats hoort het ACL de (plaatsvervangend) directeur van de inrichting waar de levenslanggestrafte op dat moment verblijft, alsmede zijn mentor(en) en casemanager(s). Deze personen hebben frequent contact met de levenslanggestrafte en kunnen een waardevolle toelichting geven op het penitentiair dossier. In de derde plaats vraagt het ACL gedragskundige rapportages op over de levenslanggestrafte. Het gaat zowel om rapportages die zijn opgemaakt ten behoeve van de strafzaak waarbij de levenslange straf is opgelegd, als rapportages die tijdens de tenuitvoerlegging van de straf zijn opgemaakt.

Naar aanleiding van het arrest Murray/Nederland van het EHRM van 26 april 2016⁴ is bepaald dat het noodzakelijk is een jaar na het onherroepelijk worden van een opgelegde levenslange gevangenisstraf een psychologisch en psychiatrisch onderzoek uit te voeren; de zogeheten *'Murray-toets'*. In voornoemd arrest is de eis geformuleerd dat bij een eventuele vaststelling van een stoornis een levenslanggestrafte gedurende zijn detentie een behandeling moet kunnen krijgen. In de praktijk betekent dit dat levenslanggestraften sinds 2019 in aanmerking komen voor een psychologisch en psychiatrisch onderzoek door onafhankelijke gedragsdeskundigen. De bemiddeling vindt plaats door het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP). Door de gedragsdeskundigen wordt onderzocht of er een relatie bestaat tussen een eventueel aanwezige actuele psychische stoornissen die van belang zijn bij de inschatting van het recidiverisico op de lange termijn. Daarbij is aandacht voor eventuele disfunctionele persoonlijkheidsaspecten en voor de vorm, intensiteit en inhoud van een eventueel psychische stoornis, de behandelbaarheid, de actuele motivatie en responsiviteit van de betrokkene voor behandeling of begeleiding. Verder is er aandacht voor de risico's als de levenslanggestrafte terugkeert in de maatschappij en eventuele psychische stoornissen die geen (aantoonbare/duidelijke) relatie hebben tot het delict, maar wel behandeling

⁴ EHRM 26 april 2016, ECLI:CE:ECHR:2016:0426JUD001051110 (Murray/Nederland).

kunnen vragen. De gedragsdeskundigen wordt gevraagd om advies of, en zo ja welke, behandeling nodig is, teneinde het recidivegevaar te doen verminderen en wanneer deze behandeling eventueel zou kunnen plaatsvinden. Uitgangspunt daarbij is dat de behandelinterventies in detentie kunnen worden aangeboden. In de P.I. waar de levenslanggestrafte verblijft wordt door het aldaar beschikbare behandelteam bekeken welke behandeling of andere interventies kunnen worden aangeboden en op welk moment. Zo nodig kan er forensische zorg worden ingekocht bij nabijgelegen GGZ-instellingen.

Voor het ACL is het van groot belang dat er voldoende informatie voorhanden is over de ontwikkeling van de levenslanggestrafte gedurende diens gehele detentieperiode. 'Het gedrag en de ontwikkeling van de levenslanggestrafte tijdens zijn detentie' is namelijk een belangrijk criterium bij de advisering. Het ACL pleit er – naast uitgebreidere en vollediger penitentiaire dossiers – daarom voor dat tijdens de detentieperiode periodiek gedragskundig onderzoek wordt verricht. De Murray-toets kan daarbij worden gezien als 'state-of-the-art nulmeting'. In het kader van het adviestraject bij het ACL, in de huidige regeling na tenminste 23,5 jaar detentie, volgt er een klinisch onderzoek; de levenslanggestrafte wordt in de periode voorafgaand aan het eerste advies voor de duur van minimaal zes en maximaal twaalf weken onderzocht in het PBC. Om iets te kunnen zeggen over het verloop en de ontwikkeling is het van belang om na de eerste 'nulmeting' ook in het daaropvolgende traject periodiek en volgens de stand van de wetenschap, de ontwikkelingen en veranderingen in het gedrag van de levenslanggestrafte te onderzoeken en te blijven onderzoeken. Dit levert immers onderbouwing op voor conclusies betreffende eventuele veranderingen in gedrag, ontwikkeling en recidiverisico na 25 jaren detentie.

Concreet pleit het ACL ervoor dat na de Murray-toets en voorafgaand aan het onderzoek in het PBC ten behoeve van de advisering, tenminste twee gedragskundige onderzoeken plaatsvinden. Volgens het ACL kan volstaan worden met ambulante onderzoeken. De nadruk binnen een dergelijk onderzoek zou dan in brede zin moeten liggen op ontwikkelingen en veranderingen in het psychisch functioneren, op ontwikkelingen en veranderingen in de dynamische risicofactoren in het gedrag, dan wel ontwikkelingen binnen een eventuele psychische stoornis. Denkbaar is dat in de periodieke onderzoeken minder aandacht wordt besteed aan de beschrijving van de stukken in het dossier en de levensloop van de levenslanggestraften. Deze onderdelen zijn doorgaans al aan de orde geweest in de rapportages die zijn opgemaakt ten behoeve van de strafzaak.

Het ACL is zich ervan bewust dat periodieke onderzoeken als voornoemd een uitbreiding van de werkzaamheden van het NIFP inhouden, terwijl sprake is van een beperkt beschikbare capaciteit als het gaat om gedragsdeskundigen die deze onderzoeken kunnen verrichten. In de visie van het ACL mogen de capaciteitsproblemen echter niet in de weg staan aan de invoering van periodieke gedragskundige onderzoeken. Centraal in de rechtspraak van het EHRM omtrent de levenslange gevangenisstraf staat immers het perspectief op vrijlating. Om die toets goed en volledig te kunnen doen is zicht op het gedrag en de ontwikkeling van de levenslanggestrafte gedurende zijn detentie essentieel. De levenslanggestrafte moet gedurende zijn detentie in de gelegenheid gesteld worden om aan zichzelf te kunnen werken en zich voor te bereiden op een eventuele re-integratie en herbeoordeling. Langs die weg wordt tegengegaan dat er sprake is van uitzichtloosheid.

Informatiepositie van slachtoffers en nabestaanden

In het vorige Tweejaarbericht is het ACL onder meer ingegaan op de inhoud en betekenis van het vierde criterium bij de advisering van het ACL: *'de impact op de slachtoffers en nabestaanden, en in de sleutel daarvan de vergelding'*. Het ACL heeft de afgelopen jaren van meerdere kanten signalen ontvangen dat de positie van slachtoffers en nabestaanden meer aandacht behoeft. Deze signalen kwamen van slachtoffers en nabestaanden zelf (onder meer middels berichten uit de media en Kamervragen in specifieke casuïstiek), uit het voornoemde evaluatieonderzoek en kwamen op verschillende momenten naar voren in de keten.

De knelpunten zien met name op de (informatie)positie en bejegening van slachtoffers en nabestaanden. Zo wordt in het evaluatieonderzoek door de onderzoekers benoemd dat een hernieuwde confrontatie vanwege de procedure met het strafbare feit en het verlies dat zij hebben geleden ertoe kan leiden dat het trauma van het delict wordt opgerakeld of versterkt, temeer nu slachtoffers en nabestaanden ten tijde van de oplegging van de straf geen rekening hebben gehouden/ hebben hoeven te houden met een herbeoordeling van de levenslange gevangenisstraf. Sterker zelfs, in een aantal zaken heeft de veroordelende rechter gezegd dat deze veroordeelde nooit meer vrijkomt. De onderzoekers bevelen meer maatwerk aan bij de start van de procedure, door het vervangen van de schriftelijke informatie over de start van het ACL-mechanisme door een informatief gesprek van (één of enkele van de leden van) het ACL met de slachtoffers en de nabestaanden. De onderzoekers vragen tevens aandacht voor de (informatie)positie van de slachtoffers en nabestaanden. Zij komen tot de conclusie dat onduidelijk is wat de positie van slachtoffers en nabestaanden is nadat zij door het ACL gehoord zijn en achten het noodzakelijk slachtoffers en nabestaanden die dat wensen, actief en adequaat te informeren over het verloop en de inhoud van de procedure.

Ook in de keten is aandacht voor de positie van slachtoffers en nabestaanden. Zo vroeg Slachtofferhulp in december 2022 aandacht⁵ voor het gebrek aan hulp voor psychische problemen bij nabestaanden van moord en doodslag, onder meer naar aanleiding van de erkenning van de persisterende rouwstoornis als psychische aandoening. Daarover zijn vervolgens Kamervragen gesteld aan de Minister.⁶ Daarnaast is in november 2022 een motie in de Tweede Kamer ingediend en aangenomen waarin de Minister wordt verzocht de mogelijkheden te onderzoeken om slachtoffers en nabestaanden een zwaardere stem te geven bij de beslissing in de ambtshalve gratieprocedure van levenslanggestraften.⁷ Recent heeft de Minister in een Kamerbrief aangekondigd een bijeenkomst voor slachtoffers en nabestaanden van zaken waarin de dader is veroordeeld tot een levenslange gevangenisstraf te zullen organiseren, om na te gaan op wat voor wijze zij bij de herbeoordeling betrokken wensen te worden en op welke manier zij geïnformeerd willen worden.⁸ Alles overziend constateert het ACL dat de positie en bejegening van slachtoffers en nabestaanden zoals dit thans is vormgegeven in de procedure kritisch dient te worden bekeken. Voor het ACL is de positie van slachtoffers en nabestaanden een blijvend aandachtspunt. Hierbij is uitgangspunt dat het ACL, met inachtneming van de positie van slachtoffers en nabestaanden, adviseert over eventuele toelating tot re-integratie van de levenslanggestrafte. De behoefte aan meer (psychische) hulp voor en/of begeleiding van slachtoffers en nabestaanden gedurende de herbeoordelingsprocedure is niet een taak die door het ACL vormgegeven kan worden, maar door onafhankelijke instanties of personen.

⁵ C. Timmermans en J. Gordijn, 'Slachtofferhulp: Te weinig hulp voor nabestaanden van moord met zware psychische problemen,' *Algemeen Dagblad* 27 december 2022, www.ad.nl.

⁶ *Aanhangsel Handelingen II 2022/23*, nr. 2023Z00047.

⁷ *Kamerstukken II 2022/23*, 24 587, nr. 871.

⁸ *Kamerstukken II 2022/23*, nr. 29279-768.

Het ACL heeft de signalen die zijn geuit over de positie van slachtoffers en nabestaanden gehoord en heeft zich in september 2022 omtrent bejegening van deze doelgroep laten voorlichten door deskundigen op het gebied van persisterende rouw. Onder meer is besproken op wat voor wijze secundaire victimisatie door hernieuwde confrontatie met het strafbare feit zo veel mogelijk kan worden voorkomen. Ook zal het ACL in april 2023 Slachtofferhulp bezoeken, waarbij een voorlichting door de Slachtoffer Academie onderdeel van het programma zal zijn.

Het ACL heeft naar aanleiding van het evaluatierapport en de van de deskundigen verkregen informatie gekeken naar de wijze van benaderen van slachtoffers en nabestaanden bij aanvang van en tijdens de procedure. Het ACL heeft wijzigingen aangebracht in de brieven die naar slachtoffers en nabestaanden worden toegezonden om hen te informeren en is inmiddels gestart met informatieve gesprekken bij de aanvang van de werkzaamheden van het ACL (indien de casuïstiek zich daarvoor leent). Slachtoffers en nabestaanden worden inmiddels via Slachtofferhulp – die hen indien mogelijk eerst telefonisch benadert – schriftelijk uitgenodigd voor een informatief gesprek met Slachtofferhulp en met een kleine delegatie van het ACL. Dit gesprek heeft als doel slachtoffers en nabestaanden op informelere en toegankelijker wijze dan voorheen uitleg te geven over de procedure, na te gaan of zij mee wensen te werken aan het slachtoffer- en nabestaandenonderzoek en zicht te krijgen op de verwachtingen en behoeften van slachtoffers en nabestaanden in de adviesprocedure. In het gesprek wordt eveneens de gang van zaken tijdens een hoorzitting toegelicht, wordt slachtoffers en nabestaanden duidelijk gemaakt dat zij zich tijdens een hoorzitting mogen laten bijstaan door een advocaat en dat zij, indien gewenst, iemand ter ondersteuning kunnen meenemen. Ook is er veel ruimte voor vragen van de slachtoffers en nabestaanden. In januari van 2023 hebben de eerste informatieve gesprekken plaatsgevonden.

Het ACL is zich er tevens van bewust dat de informatiepositie van slachtoffers en nabestaanden verbetering behoeft en heeft oog voor de belangen van de slachtoffers en nabestaanden hieromtrent. Tijdens het slachtoffer- en nabestaandenonderzoek wordt daarop reeds geanticipeerd door slachtoffers en nabestaanden te bevragen over welke stappen van de procedure zij geïnformeerd wensen te worden. Tegelijkertijd heeft het ACL rekening te houden met de belangen van de levenslanggestrafte en diens privacy bij het verstrekken van informatie aan slachtoffers en nabestaanden, zoals het ACL ook rekening houdt met de belangen en privacy van slachtoffers en nabestaanden. Een juiste afweging van en het evenwicht tussen deze beide belangen dient bij het verbeteren van de informatiepositie van slachtoffers en nabestaanden in het oog te worden gehouden.

Het ACL merkt op dat de informatievoorziening van slachtoffers en nabestaanden vanaf het besluit van de Minister niet meer bij het ACL ligt, maar dat het CJIB daar vanaf dat moment in voorziet. Het ACL kan zich echter goed indenken dat er slachtoffers en nabestaanden zijn die geïnformeerd willen worden over meer aspecten van de voortgang van het traject dan slechts over eventuele vrijheden van de levenslanggestrafte. Het ACL vraagt daarvoor aandacht binnen de keten.